

Mennesker i København

– menigmands tilværelse under den første verdenskrig

En undervisningsfilm

af Nic. Lichtenberg, Finn Løkkegaard og Leif Nerlov

Mennesker i København

Handlingen

Filmen handler om sociale forhold i København fra 1914 til 1918 med vægt på vinteren 1917–18, da den tyske uindskrænkede u-bådskrig for alvor skabte en mangelsituation også i det neutrale Danmark.

Filmen har to hovedafsnit. Det første skildrer menigmands tilværelse, som den almindeligvis udfoldede sig i arbejde og fritid, det andet skildrer de særlige forhold, som skyldtes krigen, nemlig spekulanternes overflod og den jævne befolknings afsavn. I såvel de overordnede som i de underordnede afsnit anvendes et system af modstillinger.

Indledningen til det første hovedafsnit er en præsentation af bybilledet inden og uden for de næsten sløjfede volde og grave, dvs. den gamle by over for de nye forstadskvarterer. Allerede her er der lagt vægt på at vise folk i arbejde på gader og pladser. Gradvis ophører kommentatoren med at angive lokaliteterne for i stedet at henlede tilskuernes opmærksomhed på arbejdet. Der er således ikke noget skarpt skel mellem indledningen og afsnittet om arbejdet, som først viser det udendørs og derefter det indendørs arbejde.

I skildringen af de udendørs aktiviteter er der lagt vægt på en modstilling af det hårde kropsarbejde, som dengang endnu var almindeligt, og anvendelsen af tipvogne og gravemaskiner, som var noget nyt.

Også i underafsnittet om indendørsarbejde fremhæves modsætningen mellem – eller måske snarere kombinationen af – håndkraft og maskiner, som var typisk for den unge, danske industri. Nogle krydsklip mellem kvindelige arbejdere og børn, som leger på gaden, anslår et familieproblem i forbindelse med den udstrakte anvendelse af kvindelig arbejdskraft. Scener fra kontorer skal vise »flipproletariatets« forhold.

Afsnittet om arbejdet og det følgende om fritiden bindes sammen af en række optagelser af børn. Skoleelever og en mælkedreng er stillet over for legende børn i parker, og børn, hvis fritid de voksne tager sig af. Højdepunktet er en spejderopvisning i Idrætsparken, som overværes af kong Christian den 10.

De voksnes fornøjelser er i filmen skildret i en række modstillinger af, hvad den finere del kunne forlyste sig med, og hvad menigmand brugte sin fritid til. Sejlsport står over for en fodboldkamp i Idrætsparken, et stormagasins tesalon over for en kælderbevarning.

En stilfuld danseopvisning afbrydes af et kanonskud fra et krigsskib i havnen. Braget danner en pludselig overgang fra det første afsnit om tilværelsen i almindelighed til det sidste, der behandler de særlige forhold, som opstod p.g.a. krigen.

Mennesker i København. 32 min., 16 mm. Danmark 1977. Produceret af Statens Filmcentral hos Laterna Film A/S (Arnø Studio A/S) med tilskud fra Københavns kulturfond. Analyse af basismateriale: historiestuderende og lærere i filmlaboratoriet ved Danmarks Lærerhøjskoles Institut for historie og samfundskundskab. Manuskript og instruktion: Nicolai Lichtenberg, Finn Løkkegaard og Leif Nerlov. Tone: Henning Enemark og John Nielsen. Udlejning: Statens Filmcentral.

Denne pjece, der er udgivet af Statens Filmcentral, udleveres gratis til brug i forbindelse med filmen. – Henvendelse til Statens Filmcentrals hovedkontor, Vestergade 27, 1456 København K, eller Jyllandskontoret, Lundingsgade 33, 8000 Århus C.

Optakten til dette afsnit viser militære aktiviteter, skibe med store nationalitetsmærker på siderne indespærrede i havnen, russiske krigsfanger på gennemrejse og fremstilling af kampfly, alt sammen konkrete indtryk af den væbnede neutralitet, som var Danmarks politik midt i det europæiske ragnarok.

Herefter falder filmens sidste hovedafsnit som sagt i to dele, spekulanternes (gullaschbaronernes) overflod i modsætning til jævne menneskers afsavn.

I »gullaschafsnittet« henledes opmærksomheden på sammenhængen mellem den givtige eksport til det krigsførende Tyskland og de nyriges vulgære luksusforbrug ved krydsklipningen mellem Kvægtorvet og et stormagasin.

Mangelsituationen, som ramte de fleste, præsenteres først humoristisk med tre små sketches fra datidens biografrepertoire. Derefter tages der fat på »virkeligheden« med optagelser af bl.a. kødannelser foran fødevarerbutikker, nødforsyning med brændsel, folk i husvildebarakker og arbejdsløse foran et fæstebank. Både offentlige og private bestræbelser for at lindre nøden fremhæves.

Filmen afsluttes med en række dramatiske scener fra de arbejdsløses demonstrationsmarch fra Grønttorvet til den daværende rigsdagsbygning i Fredericiagade i januar 1918. En demonstration, som var vendt også mod sulten og bolignøden i den kolde krigsvinter 1917-18.

Dette referat af indholdet afslører, at en del emner, som er væsentlige i beskrivelsen af sociale forhold, ikke er med i filmen. Det gælder f.eks. forholdene i hjemmene, hospitalsvæsenet og alderdomsforsorgen. Årsagen til manglerne er, at vi ikke har fundet samtidigt filmstof til belysning af disse emner. Vi har principielt holdt os til filmoptagelser fra dengang.

Kravene til filmkilderne

Forud for klipningen af »Mennesker i København« er gået et stort arbejde med at fremdrage og analysere filmmateriale, som vi skønnede var anvendeligt. Vores hovedkrav til optagelser, hvis indhold umiddelbart skal berette om tidens forhold, er, at de skal være autentiske, samtidige og optaget på rette sted.

En autentisk filmoptagelse definerer vi som en optagelse af en begivenhed eller situation, som også ville have fundet sted, hvis der ikke blev filmet, og hvis indhold derfor ikke er lagt til rette for filmatisering. Det vil sige, at anvendelsen af drejebog, instruktion, skuespil og kulisser forringer eller udelukker optagelsernes anvendelsesmuligheder som berettende kilder i en film som vores.

Fiktionsfilm kan derimod udmærket bruges som tidstypiske fænomener. Vi anvender som sagt nogle sketches for at vise, hvad folk dengang kunne se i biografen.

Hvis vi uden videre skulle have givet afkald på at anvende filmoptagelser som berettende kilder, fordi de ikke fuldt og helt er autentiske, ville vi imidlertid ikke have kunnet lave en film om de sociale forhold i København under første verdenskrig. Vi er da også gået på akkord med dette krav forskellige steder, men derom senere. I nogle få tilfælde er der også anvendt optagelser fra tiden før krigen.

Filmkildernes karakter

Fra København under den første verdenskrig findes der et overraskende stort filmmateriale, som har en høj grad af autenticitet. Det falder i to kategorier: Det aktualitetsbetonede og det alment miljøbeskrivende.

Det førstnævnte er optagelser af handlinger, der præsenteres som en aktuel *begivenhed*, f.eks. en sportskamp, en indvielse af en bygning og et fyrstebesøg eller optagelser af handlinger, der præsenteres som en aktuel, tidstypisk *situation*, f.eks. folk, som henter rationeringsmærker eller står i kø foran en fødevarerbutik.

Sådanne aktuelle reportager, som især findes i filmugerevyerne, forekommer umiddelbart autentiske. Det vil i reglen være meget vanskeligt at konstatere, om der er anvendt instruktion. Ofte vil de mennesker, der bliver filmet, være påvirkede af kameraets tilstedeværelse til en slags selvinstruktion, de vinker eller smiler til fotografen. Man må også regne med, at fotografen jævnligt har bedt dem om at gentage en handling for at være sikker på et godt resultat. Men bortset fra sådanne småting må man gå ud fra, at det, der ses, er folk, der stort set handler, som de ville have gjort, selv om de ikke var blevet filmet.

De alment miljøbeskrivende optagelser, som især findes i dokumentarfilm, viser tilværelsen, sådan som den udfolder sig normalt. Det kan f.eks. være forholdene på en arbejdsplads eller i hjemmet.

Sådanne film vil i reglen være bedre forberedt og tilrettelagt end reportagerne. Fotografen eller instruktøren har sikkert ofte instrueret de agerende, som spiller sig selv i typiske situationer, for at skabe bedre overblik eller forkorte handlingsforløbet. Men det er noget, som det næsten er umuligt at afsløre. I enkelte tilfælde kan man på de første billeder i en optagelse se folk stå og vente på at gå i gang med deres handling, indtil fotografen giver signal. Vi har også et eksempel, der viser fabriksarbejdere på vej til jobbet strømme gennem en port i så tætte stimer, at fotografen må have holdt dem tilbage udenfor, efterhånden som de mødte op og siden sluppet dem løs på én gang. Alt i alt må man dog sige, at disse film, hvor folk spiller sig selv i deres daglige omgivelser, har en overbevisende autentisk karakter.

Filmkildernes oprindelse

De aktualitetsbetonede optagelser, der er anvendt i »Mennesker i København«, stammer hovedsagelig fra Nordisk Films Kompagnis filmugerevy »Danmark«. Den blev udsendt fra efteråret 1917 til foråret 1918 i 31 uger. Hver revy er på ca. 10 indslag. »Danmark« adskiller sig fra andre filmugerevyer ved udelukkende at bringe dansk stof, for det meste fra København. Den præsenterer os for et væld af store og små lokale begivenheder og en masse situationer, som var fremkaldt af krigen. Den giver en enestående dækning af lokale københavnske forhold. Man skal helt frem til fjernsynets tidsalder for at finde tilsvarende.

Reportager af samme karakter som dem i »Danmark« forekommer også i enkelte andre film fra dengang.

De alment miljøbeskrivende optagelser er altovervejende taget fra en samling »industrifilm«, som også skyldes Nordisk Films Kompagni. De fleste viser arbejdsgangen på større københavnske virksomheder og er sikkert lavet på bestilling. Den gennemgående tendens i disse film er stoltheden ved at fremvise en efter tidens forhold stor, rationel og moderne virksomhed. Lignende miljøskildringer findes også som indslag i filmugerevyen »Danmark« og i film fra hoffotograf Elfelts samling i Danmarks Radios filmarkiv. Nogle få er taget fra spillefilm, scener skudt on location med eller uden skuespillere.

Disse skuespilleres optræden i vores film er det alvorligste brud på kravet om autenticitet. De fleste optagelser af den slags stammer fra en film, der hedder »Magasinets Datter«. Den skildrer arbejdet på Wessel og Vettis væverier og i Magasin du Nord på samme måde, som de ovenomtalte »industrifilm« skildrer andre virksomheder. Ind i denne film er der imidlertid vævet en lille teatralisk historie, som opføres af skuespillerne Ingeborg Spangsfeldt og Anton de Verdier. De dukker op i »Mennesker i København« forklædt som fabrikspige og kunde i Magasin du Nord. Men da alle optagelserne er skudt on location, mener vi, at de har et autentisk præg. To-tre lignende optagelser stammer fra andre spillefilm.

Omfortolkning af filmkilderne

»Mennesker i København« tilhører en filmgenre, som kaldes kompilationsfilm. Navnet refererer til, at disse film er sat sammen af optagelser, som alle er lavet til helt andre film. Optagelserne er altså taget ud af deres oprindelige sammenhænge og sat ind i nye.

Det betyder, at deres indhold nu ofte præsenteres på en helt anden måde, end fotograf og instruktør oprindeligt havde tænkt sig. Man kan sige, at indholdet er omfortolket.

Omfortolkninger af optagelser, der oprindeligt blev præsenteret som aktuelle *begivenheder*, findes især i første hovedafsnit af »Mennesker i København« – det om de almindelige livsforhold. De præsenteres her som almindelige daglige situationer. Et par gode eksempler: Toget, som kører på Boulevardbanen, er med for at vise, hvordan det almindeligvis så ud, når et tog kørte dér. I »Danmark« er det vist som det første prøvetog på den nye bane. De mænd, som river en bygning ned og bl.a. vælter en væg, er med som et led i skildringen af arbejdet med byfornyelse, men de stammer fra et indslag i »Danmark«, som viser nedrivningen af slagterboderne på Nikolai Plads, altså en lokal begivenhed.

I andet hovedafsnit – det om de særlige krigsforhold – benyttes mange scener med et indhold, der oprindeligt blev præsenteret som aktuelle *situationer*. De er stort set ikke omfortolkede. Optagelser af de særlige krigsfænomener som kødannelserne foran butikkerne eller en hest, der er faldet om på grund af underernæring, bringes også i »Mennesker i København« som aktuelle situationer.

Omfortolkningen af miljøbeskrivende optagelser er oftest foretaget ved udvælgelse af scener, som løsrevet fra helheden kan bringes til at fortælle noget,

det ikke var fotografens mening at lægge vægt på. Når f.eks. optagelsen af en kvindelig arbejder ved en strygerulle i vores sammenhæng henleder tilskuerens opmærksomhed på hendes trivielle arbejde, så er det stik imod den oprindelige hensigt. I den film, optagelsen er taget fra, henledes opmærksomheden på det moderne tekniske vidunder, som en stor mekanisk rulle var dengang.

Udvalgskriterier og klipning

Udvælgelsen af scener fra de gamle film er selvfølgelig styret af et krav om, at de skal være tidstypiske og af betydning for forståelsen af sociale forhold; men også deres filmtekniske kvalitet har været bestemmende.

Filmene fra dengang bærer præg af tidens primitive teknik. Deres indstilling er ofte meget lange, og der forekommer små »spring« i billedforløbet. Panoreringerne er tit ujævne, og ved klipningen er der ikke taget hensyn til samspillet fra indstilling til indstilling mellem bevægelser eller mellem væsentlige træk i motiverne.

Vi har derfor måttet pille hver enkelt indstilling med et anvendeligt indhold ud af dens oprindelige sammenhæng, forkorte den under hensyn til »spring« og andre uregelmæssigheder – vi har f.eks. kun anvendt panoreringer, som går jævnt og begynder og slutter med stillestående kamera – og endelig klippe dem sammen, så bevægelser og motiver kom i et harmonisk forløb. Dermed har vi skabt en film, som går i et væsentligt hurtigere tempo end de oprindelige, og som i øvrigt lever op til de krav til klipning, som man stiller til en film i vore dage.

Nye sammenhænge

Omfortolkninger og ny klipning er imidlertid langt fra de eneste former for »manipulation« af stoffet, som er foretaget ved tilvirkningen af »Mennesker i København«. I de nye sammensætninger kommer optagelserne til at danne helheder m.h.t. tid, sted og handling, som aldrig har eksisteret før.

Det gælder de sammenhænge mellem kvindelige arbejdere og børn på gaden, og mellem kreaturhandlere på Kvægtorvet og luksusindkøbene i stormagasinet, som er skabt ved krydsklipning. Men det gælder også mange andre afsnit. En scene viser en kulkran i arbejde på havnen, hestevogne ved en kulbunke, drenge som slås om pillekoks, og en mand som fisker koks op af et havnebassin med en ketsjer. Det hele virker som noget, der foregår samtidigt ved den samme kaj. I virkeligheden er optagelserne fra forskellig tid, og kun to optagelser, kranen og manden med ketsjeren, kan med sikkerhed henføres til samme sted, nemlig Gasværkshavnen.

Lydsiden

Den groveste »manipulation« er dog lydsiden. For det første er de anvendte lydeffekter overhovedet ikke samtidige med billederne. For det andet er de

valgt ud af et lydarkiv alene på en fornemmelse for, hvordan der kunne have lydt f.eks. i en fabrikshal. De behøver altså ikke engang at stamme fra lydkilder som dem, man ser på filmen.

Når vi overhovedet har indladt os på noget sådant, er det kun, fordi vi mener, at effektivt gøre oplevelsen af filmen mere intens og derfor arbejder med på at fange tilskuernes opmærksomhed og holde den fast. Et nutidigt publikum er jo fra fjernsyn og biografer vant til lydfilm af høj teknisk kvalitet.

Den indtalte kommentars omfang er holdt nede på et minimum. Det skyldes først og fremmest, at billederne så vidt muligt skal tale for sig selv, give en konkret, visuel oplevelse. Alle mere generelle forklaringer af politisk eller økonomisk karakter skal fremgå af tekster i et ledsagehæfte.

Kommentaren indskrænker sig overvejende til at fortælle, hvad man ser på billederne. Det kan være et bestemt sted i byen, en person eller en handling, som ikke er umiddelbart indlysende. F.eks. rummer replikken »Tysklands-eksportøren Berliner-Nielsen køber op på Kvægtorvet« alle tre elementer.

Hvor billedet rummer flere motiver, som umiddelbart trænger sig på, kan kommentaren udpege – accentuere – det, man skal lægge mærke til. En optagelse fra Øresundsvej viser nogle børn, som er meget optaget af nogle herrer på vej til indvielse af den tekniske skole. En bemærkning om, at børnene er overladt til sig selv derhjemme i gaden, mens mor er på arbejde, leder opmærksomheden væk fra herrerne og hen på børnene.

Af og til støtter kommentaren tolkningen af billederne enten ved at meddele forhold, som ikke er umiddelbart synlige – f.eks. ledsages optagelser fra Øresund og Idrætsparken af denne replik: »Om sommeren kan de rige dyrke sejlsport på Sundet, menigmand mødes i Idrætsparken« – eller med en forklaring, som når det siges, at der er malet nationalitetsmærker på skibene, *for at de krigsførende ikke skal beskyde dem.*

Filmens anvendelse i undervisning

»Mennesker i København« er lavet som en del af et undervisningsmateriale om de sociale forhold i hovedstaden under den første verdenskrig. Materialet er beregnet til historieundervisning i folkeskolens mellemste og ældste klasser.

Det består foruden af denne kompilationsfilm af et hæfte med tekster og faste billeder og et par originalversioner af film, hvorfra nogle af scenerne er anvendt i »Mennesker i København«.¹⁾

Det er tanken, at »Mennesker i København« skal vække elevernes umiddelbare interesse for emnet. Den skal, så levende som kun en film kan gøre det, give eleverne en række indtryk, de kunne have fået på en spadseretur gennem den tids København med afstikkere til arbejdspladser, butikker, restauranter osv.

¹⁾ Hæftet og filmene er endnu ikke færdige. Først når det samlede materiale har været igennem en forsøgsundervisning, vil det være til rådighed ved køb eller lån (anm. december 1977, red.).

Filmens modstillinger af sociale forhold og dens systematiske behandling af krigstidens levevilkår skal også gøre den egnet som oplæg til en drøftelse af disse problemer. Dette arbejde kan føres videre ved hjælp af hæftet, som både behandler de emner, der er indeholdt i filmen, og emner, som ikke er med på grund af mangel på filmoptagelser.

De omtalte originalversioner af samtidige film vil kunne bruges til en undersøgelse af kompilationsfilmens anvendelse af basismaterialet og til elementær filmanalyse ved sammenligning med tekster om samme emne.

I undervisningsmaterialet er det tilstræbt at lade de forskellige medier formidle den viden og de oplevelser, som de hver for sig er bedst egnede til. Filmene og billederne skal give de umiddelbare visuelle indtryk af den fysiske virkelighed, og teksterne skal formidle »tankens virkelighed«. Også i teksterne er der dog konkrete beskrivelser af den fysiske virkelighed, som direkte kan sammenlignes med filmene.

Med det samlede undervisningsmateriale er der således lagt op til mange forskellige aktiviteter og arbejdsformer i en undervisning, hvor film indgår som et væsentligt element.

Finn Løkkegaard

Filmens afsnit (sekvenser)

Tallene i parenteserne angiver optagelsernes nummerering (jvf. liste over anvendte optagelser s. 11 ff).

De almindelige livsvilkår

1) PRÆSENTATION AF BYEN (1–53)

a) *Den indre by* (1–33)

Udsigt over byen. Trafik mod centrum. Skibe i kanalerne.

Torvehandel på Gl. Strand og Højbro Plads. Forskellige gadepartier.

b) *Uden for voldene* (34–53)

Rådhuspladsen. Boulevardbanen. Grønttorvet.

2) DET DAGLIGE ARBEJDE (54–131)

a) *Udendørs anlægsarbejder* (54–74)

Gravearbejde på det gamle banegårdsterræn. Byggepladser. Skibsværft. Losning. Havneudvidelser med moderne maskiner.

b) *Indendørs arbejde* (75–131)

Elværk. Dampmaskine. Fabrikmaskiner. Fabrikarbejdere. Kvindelige arbejdere og børn. Fabriksledere. Kontorpersonale. Skolebørn.

3) FRITIDSBESKÆFTIGELSE (132–170)

Legende børn. Spejdere. Kælkebakke. Forskellige sportsaktiviteter. Restauranter. Dans.

De særlige krigsforhold

1) KRIGENS MILITÆRE FØLGER (171–203)

Hær og flåde. Frivillige korps. Truslen mod handelsskibe. Krigsfanger. Våbenindustri.

2) KRIGENS CIVILE FØLGER (204–226)

a) *Spekulanternes overflod* (204–226)

Eksport af smør, kvæg og gullasch. Luksusindkøb og -boligindretning.

b) *Menigmands afsavn og de offentlige hjælpeforanstaltninger* (227–291)

Humoristiske filmsketches. Fødevarer- og boligsituation (238–270). Rationering. Vareknaphed. Folkekøkken. Bolignød. Husvildebarakker. Kartoffelforsyning. Brændselssituationen (271–291). Papirbriketter. Kullosning. Pillekoks. Brænde.

c) *Julen 1917 og den private velgørenhed* (292–302)

Juletræer. Snevejr. Indsamlinger. Børnenes Kontor.

d) *Arbejdsløshed og protestdemonstration* (303–313)

Arbejdsløse. Protestmøde. Demonstrationsmarch fra Grønttorvet til Rigsdagsbygningen i Fredericiagade den 29. januar 1918.

Filmens optagelser (indstillinger)

Placering i filmen angives ved fortløbende nummerering, herefter anføres kameraafstande, eventuel vinkel eller bevægelse, billedindhold og sted. Udtrykket »som x« betyder, at optagelsen er fra samme sted som optagelse x. Symbolerne – F 6, R 1 osv. – henviser til kildeangivelsen side 16.

De almindelige livsvilkår

PRÆSENTATION AF BYEN

Den indre by

1. Total. Panorering fra Det Kongelige Teater. Christiansborg. Nikolaj Kirke. Magasin du Nords facade. F 6
2. Total. Panorering fra Rundetårn. Christiansborg. Helligåndskirken. Frue Kirke. R 1
3. Total. Trafik på Store Kongensgade. Fodgængere. Hestevogn. Cyklist. D 13
4. Total. Sporvogn. Som 3. D 13
5. Total. Trafik på Amagerbrogade ved Christianshavns vold. Hestevogn. R 6
6. Total. Sporvogn. Som 5. R 6
7. Total. Panorering. Sejlskibe i Christianshavns kanal. D 13
8. Total. Sejlskibe i Frederiksholms kanal. D 13
9. Halvtot. Mænd på træskibe. Som 8. R 6
10. Halvtot. Dame på pæreskude ved Børsen. R 6
11. Nær. Københavneroriginalen Krølle-Charles. Ukendt sted. D 14
12. Halvnær. Damer på bæk ved Højbro. D 14
13. Halvtot. Robåd under Højbro. D 13
14. Total. Gammel Strand set fra Højbro. D 13
15. Total. Gammel Strand set fra Stormbroen. D 13
16. Halvtot. Fiskerbåde ved Gammel Strand. R 6
17. Halvnær. Fiskere tager fisk af garn. Som 16. R 6
18. Total. Gammel Strand fra Vindebrogade. D 14
19. Nær. Fiskerkone flår en fisk på Gammel Strand. D 14
20. Nær. Fiskerkone sælger fisk. Som 19. D 14
21. Total. Højbro Plads mod Christiansborg. D 14
22. Halvnær. Handel med grøntsager. Højbro Plads. R 6
23. Halvnær. Som 21. R 6
24. Halvnær. Som 21. R 6
25. Total. Købmagergade ved Rundetårn. D 14
26. Total. Nørregade ved Frue Plads. D 13
27. Total. Universitetet. Frue Plads. R 6
28. Total. Frue Plads i Nørregade. R 6
29. Total. Frue Plads. R 6
30. Total. Trækvogn. Slutrigade ved Domhuset. D 13

31. Halvtot. Dreng. Arkaden ved Christiansborg Slots ridebane. D 13
32. Total. Gadeliv. Hestemøllestræde og Kattesundet. D 13
33. Halvtot. Hestedroske. Ingeborg Spangsfeldt og Anton de Verdier. Fortovet ved Magasin du Nord. Kongens Nytorv. F 6

Uden for voldene

34. Total. Panorering. Fra Rådhusets Vægtgang over Rådhuspladsen. R 6
35. Halvnær. Avissælgerske på Rådhuspladsen. R 6
36. Halvnær. Avissælger. Som 35. R 6
37. Halvtot. Bus kører mod Strøget. Som 35. R 6
38. Total. Politikens Hus. Hjørnet af Vestergade og Rådhuspladsen. D 4
39. Halvnær. Redaktør Anker Kirkeby stiger op i en taxa. Som 38. D 4
40. Halvtot. Travelling. Frontal optagelse af kørende bil med Olaf Fønss på Vesterbros Passage. F 3
41. Total. Hovedbanegårdens facade og banegraven set fra højre side af Banegårdspladsen. F 1
42. Total. Damptog kører bort fra Hovedbanegården, Banegraven. R 6
43. Total. Tog set oppefra. Som 42. R 6
44. Total. Kamera bagud fra kørende tog. Som 42. R 6
45. Total. Fugl. Tog kører mod kamera. Som 42. R 6
46. Total. Fugl. Tog kører bort fra kamera. Som 42. R 6
47. Total. Kamera bagud i tog, som kører ind i tunnel ved Nørre Voldgade. R 6
48. Total. Tog kører ud af tunnel ved Øster Voldgade. R 6
49. Total. Sporvogne, cykler. Frederiksborggade ved Grønttorvet. D 14
50. Total. Panorering. Menneskemængde. Grønttorvet. R 6
51. Halvnær. Handel med grøntsager. Som 50. D 14
52. Halvnær. Mand med sæk på nakken. Som 50. D 14
53. Total. Frugtvo. Som 49. D 14

DET DAGLIGE ARBEJDE

Udendørs anlægsarbejder

54. Total. Arbejde med sporvognsskinner. Linie 9 med åben bivogn passerer. Skuespillerne Rasmus Christiansen og Charles Willumsen. Jagtvej ved Stevnsgades skole.	F 4	80. Nær. Drivremme og drivhjul. Som 78.	D 3
55. Total. Gravearbejde. Cirkusbygningen. Axelortov.	R 6	81. Total. Vævesal i Wessel og Vett's fabrik, Landskronagade 70.	F 6
56. Total. Hestevogn. Paladsteatret.	R 6	82. Nær. Maskinvæv. Som 81.	F 6
57. Halvtotal. Skopudser ved Vesterbros Passage.	R 6	83. Nær. Detalje fra maskine og hænder. Beauvais fabrik, Vesterbrogade 10.	D 11
58. Total. Panorering fra Paladsteatret mod Tivoli, National Scala og Cirkusbygningen.	R 6	84. Nær. Detalje fra maskine. Glud og Marstrands fabrik, Kapelvej 46.	D 6
59. Halvtotal. Panorering. Tipvogne på det gamle banegårdsterræn.	R 6	85. Nær. Røremaskine. R. van Hauens fabrik, Gl. Kongevej 177.	D 7
60. Halvtotal. Panorering. Hest trækker tipvogne. To arbejdere drikker øl. Som 59.	R 6	86. Nær. Kiksmaskine. Som 85.	D 7
61. Total. Opfyldningsarbejde med trillebør, Aborreparken.	R 6	87. Halvtotal. Vaskemaskine. Vaskeriet Thor.	D 3
62. Total. Panorering. Nedrivningsarbejde. Slagterboderne »Maven« ved Nikolaj Kirke.	R 6	88. Total. Panorering. Wessel og Vett's fabrikker, set fra Kildevældsgade.	F 6
63. Halvtotal. Arbejder med mukkert. Som 62.	R 6	89. Nær. Fabriksfløjte. Ukendt sted.	F 5
64. Total. Byggeplads. Arbejder går væk fra kamera. Tivoli.	R 6	90. Total. Arbejdere ind ad porten fra Landskronagade. Som 88.	F 6
65. Total. Panorering. Murer bærer sten op ad stige. Som 64.	R 6	91. Nær. Som 80.	D 3
66. Total. Panorering. Arbejdere ved skibsskrog. Fra Refshaleen ind over byen.	D 5	92. Total. Rensetromle. Schleisners Renseri. Drejøgade 3.	D 9
67. Halvtotal. Panorering. Fionia losses i Københavns Frihavn.	R 6	93. Halvtotal. Damer ved spolemaskine. Wessel og Vett.	F 6
68. Halvnær. Sække losses. Som 67.	R 6	94. Nær. Detalje af maskine. Beauvais fabrik.	D 11
69. Halvnær. Havnearbejdere bærer sække væk. Som 67.	R 6	95. Nær. Detalje af maskine. Som 94.	D 11
70. Total. Panorering. I forgrunden to drenge ved havnebassin. Kalkbrænderihavnen.	R 6	96. Halvnær. Mand ved kokekar. Globus, Grundtvigsvej 7-13.	D 8
71. Total. Arbejdsskure og arbejdere. Formodentlig Kronløbsbassin.	R 6	97. Nær. Detalje af væv. Wessel og Vett.	F 6
72. Total. Havnebyggeri. Damptrukket tipvognstog. Teglværksgraven, Sydhavnen.	R 6	98. Nær. Blikkande skæres til. Glud og Marstrand.	D 6
73. Nær. Tipvogn fyldes med jord. Som 72.	R 6	99. Halvnær. Dame emaljerer kande. Som 98.	D 6
74. Halvtotal. Panorering. Tiltning op. Dampgravemaskine. Arbejder kommer ud og kravler til vejrs. Som 72.	R 6	100. Nær. Glaspuster. Kastrup Glasværk.	D 12
		101. Nær. Glaskande skæres til. Som 100.	D 12
		102. Halvtotal. Huder læsses af vogn. Hertz' Garveri, Jagtvej 211.	D 2
		103. Halvtotal. Huder tages op af bassin. Som 102.	D 2
		104. Halvnær. Afhåring af huder. Som 102.	D 2
		105. Nær. Konfektarbejder. Globus.	D 8
		106. Halvnær. Mand forsyner damer med materiale. Som 105.	D 8
		107. Nær. To piger indpakker konfekt. Som 105.	D 8
		108. Halvtotal. Herrer og børn på fortovet ved Teknisk Skole på Øresundsvej.	R 6
		109. Nær. Konfektarbejder. Som 105.	D 8
		110. Halvtotal. Som 108.	R 6
		111. Halvnær. Damer ved symaskiner. Magasin du Nord, Kongens Nytorv.	F 6
		112. Halvtotal. Familieliv i direktør Sundøes have.	R 3
		113. Halvtotal. Børn. Ingeborg Spangsfeldt. Fortovet ved Magasin, Kongens Nytorv.	F 6
		114. Halvnær. Dame ved strygerulle. Thor.	D 3
		115. Halvnær. Gammel mand og dame med barnevogn på bänk i park. Formodentlig Kongens Have.	D 14
		116. Halvnær. To damer lægger tøj sammen. Som 114.	D 3
		117. Halvnær. Damer ved pressemaskine. Schleisner.	D 9

Indendørs arbejde

75. Total. Østre El-værk set fra Øster Allé.	R 6
76. Halvtotal. Tiltning op. Kedelhuset. Mænd op ad en stålstige. Som 75.	R 6
77. Total. Panorering. Fugleperspektiv. Maskinhallen. Som 75.	R 6
78. Total. Kedelpasser. Vaskeriet Thor, Thoravej 12.	D 3
79. Halvtotal. Dampmaskine. Arbejder. Som 75.	R 6

118. Halvtotal. Direktør Lohmann. Wessel og Vett.	F 6	144. Halvtotal. Panorering. Traktersted. Som 143.	R 6
119. Halvnær. Underdirektør Christensen og kvindelig arbejder. Som 118.	F 6	145. Halvnær. Mennesker op ad kælkebakke. Som 143.	R 6
120. Halvnær. Direktør Lohmann og underdirektør Christensen. Som 118.	F 6	146. Halvnær. Mennesker på kælke. Som 143.	R 5
121. Halvtotal. Kontor. Ingeborg Spangsfeldt kommer ind. Som 118.	F 6	147. Total. Kælkebakke set oppefra. Som 143.	R 5
122. Halvtotal. Panorering. Kontorlandskab Magasin du Nord, Kongens Nytorv.	F 6	148. Total. Kælkebakke set nedefra. Som 143.	R 6
123. Halvtotal. Dagbladet Politiken. Rådhuspladsen.	D 4	149. Total. Kælkebakke set nedefra. Som 143.	R 6
124. Halvtotal. Damer på række med garn. Som 118.	F 6	150. Total. Sejlbad på Øresund ud for Tårnbæk.	R 6
125. Total. Børn. Skolen på La Cours Vej.	F 5	151. Halvtotal. Mænd med sejlsportskasketter ved Langelinie.	R 6
126. Halvtotal. Zoologilokale. Ukendt sted.	F 5	152. Total. Sejlbad. Som 151.	R 6
127. Nær. Dreng svarer. Som 126.	F 5	153. Halvtotal. Fodboldtilskuere i Idrætsparken.	R 6
128. Halvtotal. Elever i skolegård. Drengeskole. Ukendt sted.	D 10	154. Total. Fodboldspillere. Som 153.	R 6
129. Halvtotal. Lærer. Som 128.	D 10	155. Total. Parkerede cykler. Som 153.	R 6
130. Total. Panorering. Som 128.	D 10	156. Total. Galopheste på banen i Klampenborg.	R 6
131. Halvnær. Panorering. Mælkedreng i menneskemængde. Ukendt sted.	R 2	157. Halvnær. Tilskuere. Som 156.	R 6

FRITIDSBESKÆFTIGELSE

132. Halvnær. Legende piger i Frederiksborg Have.	D 14	161. Total. Terrænløbere i Kastrup.	R 6
133. Total. Drenge leger i Fælledparken.	F 2	162. Total. Tilskuere. Som 161.	R 6
134. Halvtotal. Børnehavsbørn på villavej. Ukendt sted.	R 6	163. Halvnær. Terrænløbere vasker fødder under pumpe. Ukendt sted.	R 7
135. Halvnær. Børneorkester i optog. Ukendt sted.	R 6	164. Total. Skøjteløb på Kastelsgraven.	R 6
136. Halvtotal. Børn slår katten af tønden. Ukendt sted.	R 6	165. Total. Skøjteløb på Fuglsangsøen.	R 6
137. Total. Spejderoptog i Idrætsparken.	R 6	166. Total. Panorering. Skøjteløbere på B 93's overrilede fodboldbane. Øster Allé.	R 6
138. Halvtotal. To herrer. Som 137.	R 6	167. Halvtotal. Ingeborg Spangsfeldt og Anton de Verdier i Magasins tesalon. Kongens Nytorv.	F 6
139. Halvnær. Spejdere syr. Som 137.	R 6	168. Halvtotal. Skuespillerne Rasmus Christiansen og Charles Willumsen går ned i café Skien på Sortedamsdosseringen.	F 4
140. Halvnær. Christian X spiser pandekager. Som 137.	R 6	169. Halvtotal. Rasmus Christiansen og Charles Willumsen kommer ind. Som 168.	F 4
141. Halvnær. Spejdere bager pandekager. Som 137.	R 6	170. Total. Danselærere giver opvisning. Formodentlig Studenterforeningen.	R 6
142. Halvnær. Christian X spiser pandekager. Som 137.	R 6		
143. Halvtotal. Mennesker og kane i Dyrehaven.	R 6		

De særlige krigsforhold

KRIGENS MILITÆRE FØLGER

171. Total. Krigsskib affyrer skud. Københavns havn.	R 6	178. Halvtotal. Panorering. Militærorkester. Som 177.	R 6
172. Total. Drageballon. Ballonparken på Amager.	R 6	179. Halvtotal. Livgarden i feltuniformer på Strøget.	R 6
173. Halvtotal. Automobil med militærpersoner. Som 172.	R 6	180. Total. Soldater på udgravningsarbejde. Ukendt sted.	R 6
174. Total. Ballon i luften. Som 172.	R 6	181. Total. Militære køretøjer med kvas. Formodentlig ved Ryvangens kaserne.	R 6
175. Halvtotal. Svensk krigsskib lægger til ved Toldboden.	R 4	182. Total. Frivilligt korps med sanitets-hunde giver opvisning på Rosenborg eksercerplads.	R 6
176. Halvnær. Som 175.	R 4	183. Halvtotal. Tilskuere. Som 182.	R 6
177. Halvtotal. Kastellet set fra Smedelinien.	R 6	184. Total. Liggende soldat og hund. Som 182.	R 6

185. Halvtotal. Frivilligt korps med cykler i Søborg mose. R 6
186. Halvnær. Akademisk Skyttekorps. Som 185. R 6
187. Total. Frivillige korps marcherer forbi Søborghus kro. Som 185. R 6
188. Halvtotal. Træskib med USA-flag. Christianshavn. R 6
189. Total. Panorering. Danske skibe. »Hans Egede« og »Gertrud Rask« ved Grønlandske Handels plads. R 6
190. Halvnær. Tysk damper »Lavinia« med skudmærker i Københavns havn ved Langebro. R 6
191. Nær. Knækket mast. Som 190. R 6
192. Nær. Skudhuller. Som 190. R 6
193. Halvtotal. Panorering langs skib med russiske krigsfanger. Helsingørs havn. R 6
194. Halvtotal. Hestevogn med russiske krigsfanger. Som 193. R 6
195. Halvnær. Russiske krigsfanger går fra borde. Som 193. R 6
196. Halvnær. Russiske fanger stiger op i hestevogn. Som 193. R 6
197. Halvtotal. Hestevogn med russiske krigsfanger. Som 193. R 6
198. Total. Russiske krigsfanger ud af dør i barak. Horserødelejen. R 6
199. Total. Russiske krigsfanger går over åben plads. Som 198. R 6
200. Halvtotal. Fabrikshal. NW-jager. Nielsen & Winthers fabrikker på Amager. R 6
201. Halvtotal. Vingeskelet forarbejdes. Som 200. R 6
202. Halvtotal. Propel forarbejdes. Som 200. R 6
203. Total. NW-hydrojager. Som 200. R 6

KRIGENS CIVILE FØLGER

Spekulanternes overflod

204. Halvnær. Dame fylder smørdrittel. Mejeriet Trifolium i Haslev. D 1
205. Halvtotal. Smørdrittel læsses på hestevogn. Som 204. D 1
206. Total. Færdsel. Amerikakajen i Frihavnen. R 6
207. Halvtotal. Smørdrittel trilles ombord på skib. Ukendt sted. D 1
208. Total. Køer på Københavns Kvægtorv ved Halmtorvet. R 6
209. Halvnær. Kreatureksportør. »Berliner Nielsen«. Som 208. R 6
210. Nær. Tyr. Som 208. R 6
211. Halvnær. Kreatureksportør »Berliner Nielsen«. Som 208. R 6
212. Total. Ekspeditrice og Ingeborg Spangsfeldt i Magasin du Nord. F 6
213. Halvnær. Mand prøver hat. Anton de Verdier og afdelingschef Mads Møller passerer. Som 212. F 6
214. Halvnær. Hestehandlere på Københavns Kvægtorv. R 6
215. Total. Mennesker på Børsrampen. R 6
216. Total. Mannequin-opvisning. Ukendt sted. F 6
217. Halvnær. Kreatureksportør »Berliner Nielsen« på Københavns Kvægtorv. R 6
218. Nær. Konserverdåser fremstilles. Beauvais fabrikker. D 11
219. Halvtotal. Tæppeafdelingen i Magasin du Nord. F 6
220. Halvnær. Ingeborg Spangsfeldt og Anton de Verdier. Som 219. F 6
221. Halvtotal. Formodentlig Magasin du Nord's Møbelfabrik i Helsingborggade. F 6
222. Halvnær. Forsendelsesafdelingen. Som 219. F 6
223. Halvtotal. Stue møbleres. Ukendt sted. F 6
224. Halvnær. Forsendelsesafdelingen. Som 219. F 6
225. Halvtotal. Stue møbleres. Som 223. F 6
226. Halvnær. Forsendelsesafdelingen. Som 219. F 6

Menigmands afsavn og de offentlige hjælpeforanstaltninger

227. Skilt: »Biograftheatret viser:« (rekonstruktion)
228. Skilt: »Det siges, at Spækhøkeren har faaet noget Smør fra Landet!« (rekonstruktion)
229. Total. Mand og dreng på gade. R 6
230. Halvtotal. Trængsel foran forretning. R 6
231. Skilt: »Dagligliv! En københavnsk Husmoder, der har været ude at 'hamstre'«. (rekonstruktion)
232. Halvtotal. Dame i køkken. Et bud ankommer med sæk. R 6
233. Skilt: »Aftenstemning I. Først paa Maaneden«. (rekonstruktion)
234. Halvnær. Mand og to kvinder ved bord. R 6
235. Skilt: »Aftenstemning II. Sidst paa Maaneden«. (rekonstruktion)
236. Halvnær. Mand og to kvinder ved bord. Som 234. R 6
237. Skilt: »Slut«. (rekonstruktion)

Fødevarer- og boligsituationen

238. Total. Panorering fra Vægtgangen. Københavns Rådhus. R 6
239. Total. Folk går ind ad Rådhusets bagindgang over for brandstationen. R 6
240. Halvtotal. Kø foran Østerlandske Thehus på Nørrevold. R 6
241. Halvtotal. »Fionia« losses i Københavns frihavn. R 6
242. Halvtotal. Svinekroppe. Københavns Flæskehal ved Godsbanegården. R 6
243. Halvnær. Slagtere handler. Som 242. R 6
244. Total. Panorering. Slagterboderne ved Nikolaj Kirke. R 6
245. Halvnær. Kø foran S. Johannesen, Højbro Plads 13. R 6
246. Total. Panorering. Folkekøkkenet i Møllegade. R 6
247. Halvnær. Kød skæres ud. Som 246. R 6
248. Halvnær. Kartoffler skrælles. Som 246. R 6

249. Halvnær. Kød skæres ud. Som 246. R 6
250. Halvnær. Køkken. Som 246. R 6
251. Halvnær. Mand åbner for hane. Som 246. R 6
252. Halvtotal. Spisesalen. Som 246. R 6
253. Halvtotal. Spande læsses på hestevogn. Som 246. R 6
254. Halvtotal. Skolebespisning. Ukendt sted. F 5
255. Halvnær. Skolebespisning. Som 254. F 5
256. Total. Indbo på fortov. Ukendt sted. R 6
257. Halvtotal. Flyttevogn læsses. Ukendt sted. R 6
258. Halvtotal. Møbler bæres ind. Ukendt sted. R 6
259. Halvtotal. Kommunens husvildebarakker på Sundholm. R 6
260. Halvtotal. Kartoffler losses. Frederiksholms Kanal. R 6
261. Halvtotal. Kartoffler sorteres. Som 260. R 6
262. Halvnær. Kartoffler sorteres. Som 260. R 6
263. Halvtotal. Kartoffler vejes. Som 260. R 6
264. Total. Opgravning af kartofler. Nørre Fælled. R 6
265. Halvnær. En liggende hest. Formodentlig på Halmtorvet. D 14
266. Halvnær. Kø foran petroleumskontor. Ukendt sted. R 6
267. Halvnær. Gjord lægges om liggende hest. Ukendt sted. R 6
268. Halvtotal. Kø foran petroleumskontor. Som 266. R 6
269. Halvnær. Hest hejses op. Som 267. R 6
270. Halvtotal. Drengepejdere lægger kartofler. Ukendt sted. R 6
285. Halvtotal. Sprængladning anbringes under træstub. Som 284. R 6
286. Total. To mænd med skovsav. Ukendt sted. R 6
287. Total. Eksplosionen. Som 284. R 6
288. Halvtotal. Brændelager. Hestevogn. Ukendt sted. R 6
289. Halvnær. To mænd ved båndsav. Som 288. R 6
290. Nær. Brændeklodser på transportbånd. Som 288. R 6
291. Halvtotal. Brændelager. Som 288. R 6

Julen 1917 og den private velgørenhed

292. Total. Juletræer læsses af hestevogn. Ukendt sted. R 6
293. Total. Politikens juletræ rejses på Rådhuspladsen. R 6
294. Halvnær. Juletræshandel. Som 292. R 6
295. Halvnær. Københavnske Kvinders Kaffeovgn på Rådhuspladsen. R 6
296. Total. Politikens juletræ. Som 293. R 6
297. Halvnær. Københavnske Kvinders Kaffeovgn. Som 295. R 6
298. Halvtotal. Hestevogne med snelæs. Ukendt sted. R 6
299. Total. Mennesker i snefygning i Slotsholmsgade ved Børsen. R 6
300. Halvnær. Menneskemængde foran Børnernes Kontor. Store Strandstræde nr. 9. R 6
301. Halvnær. Menneskemængde foran Børnernes Kontor. Som 300. R 6
302. Halvnær. Sneskulptur og indsamlingsbøsse på Rådhuspladsen. R 6

Brændelsituationen

271. Halvnær. Pigespejdere laver papirbriketter. Ukendt sted. R 8
272. Halvnær. Pigespejdere laver papirbriketter. Som 271. R 8
273. Halvnær. Pigespejdere laver papirbriketter. Som 271. R 8
274. Halvnær. Pigespejdere gør honnør. Som 271. R 8
275. Total. Panorering. Kulkran i Gasværkshavnen. R 6
276. Total. Hestevogn ved de forenede kulimportørers (Flint og Drosch og Co.) kullager på Kalvebod Brygge. R 6
277. Total. Drenge samler koks på kaj. Ukendt sted. R 6
278. Total. Kulfiskeri i Gasværkshavnen. R 6
279. Total. Kulkran. Som 275. R 6
280. Total. Kulfiskeri. Som 278. R 6
281. Total. Drenge piller koks på Vigerslev banedæmning. R 6
282. Total. To ældre damer samler brænde i skoven. Ukendt sted. R 6
283. Total. Frelsens Hærs brændelager på hjørnet af Jagtvej og Strandvejen. R 6
284. Total. Sprængladning anbringes under træstub. Ukendt sted. R 6

Arbejdsløshed og protestdemonstration

303. Halvtotal. Mænd foran fæstekontor. Ukendt sted. R 6
304. Halvtotal. Syndikalisternes friluftsmøde i Fælledparken 24/2-1918. R 6
305. Halvtotal. De arbejdsløses demonstration den 29/1-1918 på Grønttorvet. Taler, formentlig snedker P. H. Wilumsen. Set fra Bethedas trappe. R 6
306. Total. Fugleperspektiv fra 2. sals højde. Demonstrationstog, betjente og tilskuere. Linnésgade. R 6
307. Total. Menneskemængde. Som 305. R 6
308. Total. Demonstrationstog. Som 306. R 6
309. Halvnær. Demonstrationstog undervejs ad Gothersgade. R 6
310. Halvtotal. Fugleperspektiv. Demonstrationstog. Foran Rigsdagsbygningen i Fredericiagade. R 6
311. Total. Demonstrationstog. Som 310. R 6
312. Halvtotal. Demonstrationstog. Som 310. R 6
313. Halvtotal. Syndikalisternes friluftsmøde i Fælledparken 24/2-1918. R 6

Filmens kilder (basismateriale)

Listen er delt i tre kategorier: 1) aktualitetsbetonede reportager (R), 2) alment miljøbeskrivende dokumentarfilm (D), og 3) fiktions- eller spillefilm (F). Bogstavkoderne er anvendt i den foranstående liste over alle optagelserne i »Mennesker i København«. For hver film angives titel, producent, produktionsår og arkiv.

Aktualitetsbetonede reportager »R«

1. Panorama fra Rundetårn, Elfelt film, produceret 1912, Danmarks Radios arkiv for historiske film og billeder.
2. Rundskuedag 1915, Nordisk Films Kompagni, produceret 1915, Det danske Filmmuseum.
3. Sundøes familie, Elfelt film, produceret ca. 1916, Danmarks Radios arkiv for historiske film og billeder.
4. Svensk kongebesøg 1917, Nordisk Films Kompagni, produceret 1917, Det danske Filmmuseum.
5. En vinterdag i København og omegn, Nordisk Films Kompagni, produceret 1917, Det danske Filmmuseum.
6. Filmugerevyen »Danmark«, Nordisk Films Kompagni, produceret august 1917 til marts 1918 (31 ugerevyer à ca. 10 indslag)¹⁾, Det danske Filmmuseum.
7. Fri idræt, Nordisk Films Kompagni, produceret 1916, Det danske Filmmuseum.
8. Papirbriketter, Nordisk Films Kompagni, produceret ca. 1917,²⁾ Det danske Filmmuseum.

Alment miljøbeskrivende dokumentarfilm »D«

1. Mejeridrift Trifolium, Nordisk Films Kompagni, produceret 1912, Det danske Filmmuseum.
2. Hertz's fabrik (Hertz's garveri), Nordisk Films Kompagni, produceret ca. 1915,³⁾ Det danske Filmmuseum.
3. Et moderne dækketøjsvaskeri (Thor), Nordisk Films Kompagni, produceret 1916, Det danske Filmmuseum.
4. Et moderne dagblads tilblivelse (Politiken), Nordisk Films Kompagni, produceret 1916, Det danske Filmmuseum.
5. Burmeister og Wain, Elfelt film, produceret 1916, Danmarks Radios arkiv for historiske film og billeder.
6. Hvorledes et vandstel bliver til (Glud og Marstrand), Nordisk Films Kompagni, produceret 1917, Det danske Filmmuseum.

7. Bisquit- og honningkagefabrik (Reinh. van Hauen), Nordisk Films Kompagni, produceret 1917, Det danske Filmmuseum.
8. Moderne konfektfabrikation (Globus), Nordisk Films Kompagni, produceret 1917, Det danske Filmmuseum.
9. Kemisk tøjrensning (Schleisner), Nordisk Films Kompagni, produceret 1917, Det danske Filmmuseum.
10. Drengeskole (arkivbetegnelse), Elfelt film, produceret o. 1910-20,⁴⁾ Danmarks Radios arkiv for historiske film og billeder.
11. Hvorledes en blikdåse bliver til (Beauvais), Nordisk Films Kompagni, produceret 1918, Det danske Filmmuseum.
12. Kunsten at puste glas (Kastrup Glasværk), Nordisk Films Kompagni, produceret 1918, Det danske Filmmuseum.
13. Partier fra det gamle København, Nordisk Films Kompagni, produceret 1918, Det danske Filmmuseum.
14. København 1910-25 (arkivbetegnelse), ukendt oprindelse,⁵⁾ Danmarks Radios arkiv for historiske film og billeder, (kort version i Det danske Filmmuseum).

Fiktionsfilm »F«

1. Jakkefilmen (arkivbetegnelse), ukendt oprindelse, produceret o. 1911, Det danske Filmmuseum.
2. Tugthusfange nr. 97 (En gæst fra en anden verden), Nordisk Films Kompagni, produceret 1914, Det danske Filmmuseum.
3. Verdens undergang (Flammesværdet), Nordisk Films Kompagni, produceret 1916, Det danske Filmmuseum.
4. Jeg sku' tale med Jør'n sen (På sygebesøg), Nordisk Films Kompagni, produceret 1917, Det danske Filmmuseum.
5. Folkets ven, Nordisk Films Kompagni, produceret 1918, Det danske Filmmuseum.
6. Magasinets datter (Wessel og Vett, Magasin du Nord), Nordisk Films Kompagni, produceret 1917, Teknisk Filmkompagni.

¹⁾ Indeholder også en del stof, som retteligt hører hjemme i kategorierne D og F.

²⁾ Omtrentlig datering efter Nordisk Films negativprotokol.

³⁾ Omtrentlig datering efter Nordisk Films negativprotokol.

⁴⁾ Datering efter Danmarks Radios katalog over Elfelt film.

⁵⁾ De anvendte optagelser er efter indholdskriterier henført til tiden under første verdenskrig.

Filmtekniske udtryk

– sådan som de er anvendt i dette hæfte.

Autentiske filmoptagelser

Optagelser af begivenheder og situationer, som også ville have fundet sted, hvis der ikke blev filmet.

Basismateriale

Det filmstof, hvorfra der er taget scener til kompilationsfilm.

Dokumentarfilm

Film, der behandler almene forhold i autentiske optagelser.

Effektlyd

Lyd, som er tilføjet filmen i et lydstudie, og som foregiver at stamme fra en lydkilde i billedet.

Fiktionsfilm

Spillefilm med en opdigtet handling, der opføres af skuespillere.

Frøperspektiv

Optagelse fra neden eller skråt fra neden.

Fugleperspektiv

Optagelse fra oven eller skråt fra oven.

Kameraafstand

Afstanden mellem kamera og objekt. Den bestemmer, hvor meget af objektet, der ses på billedet, og opdeles i *nær*, *halvnær*, *halvtotal* og *total*.

Klipning

Sammenføjning af enkelte optagelser til større helheder.

Kompilationsfilm

Film sammensat af optagelser, som stammer fra andre film.

Krydsklipning

Vekslede sammenklipning af optagelser med to forskellige motiver.

Lydeffekt

Se effektlyd.

On location

På det rigtige sted, ikke i et filmatelier.

Optagelse

Sammenhængende billedforløb uden klipning. Også kaldet »indstilling« eller »shot«.

Panorering

Vandret drejning af fast placeret kamera.

Reportagefilm

Film, der behandler aktuelle begivenheder eller situationer i autentiske optagelser.

Sekvens

Afsnit af film jfr. et kapitel i en bog.

Tiltning

Lodret vipning af fast placeret kamera.

Travelling camera

Kørende kamera, f.eks. anbragt på en bil.

Bogliste

Chr. Christensen: En rabarberdreng vokser op. Schønberg, 1961.

Lilli Friis: Ung omkring 1900. Gyldendal, 1969.

Flemming Lundahl: Bedstefars og bedstemors barndom. Munksgaard, 1972.

Brian Mauritzen: Sådan var det dengang. 1900–1920. Gjellerup, 1973. (Befordring, Familien og pengene, Fritiden, Hjemmet, Skolen, Lærers bog, Diasserie).

George Nellesmann: De gode gamle dage? Gjellerup, 1972.

Jørgen Ulriksen: Arbejderfamiliens hverdag i slutningen af 1800-tallet. Aschehoug, 1975.

**Statens Filmcentral og
Filmlaboratoriet ved Danmarks Lærerhøjskoles
Institut for historie og samfundskundskab
1978**